

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta (HE 208/2020 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Virpi Hiltunen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Kansaneläkelaitos
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Suomen Lukiolaisten Liitto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten oleskeluoikeuden yhteydestä opintotukioikeuteen. Covid-19-epidemiasta johtuva opintojen aloittamisen estyminen ja opintojen viivästyminen ehdotetaan otettavaksi huomioon opintolainahyvityksen ehdoissa. Opintojen viivästyminen ehdotetaan huomioitavan myös opintolainavähennyksen ehdoissa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021.

Valiokunnan mietintö SiVM 14/2020 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valiokunta kannattaa hallituksen esitystä muuttaa opintotukilakia siten, että siinä otetaan huomioon koronavirusepidemiasta aiheutuneet vaikutukset korkeakouluopiskelijoiden opiskeluedellytyksiin sekä Suomessa pysyvän oleskeluoikeuden omaavan Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisen ja hänen perheenjäsenensä opintotukioikeuden määrittely EU-erosta johtuen.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten oleskeluoikeus ja opintotukioikeus

Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisella ja hänen perheenjäsenellään voi olla Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistyneen kuningaskunnan eroamisesta Euroopan unionista ja Euroopan atomienergiayhteisöstä tehdyn sopimuksen (EUVL 12.11.2019, 2019/C 384 I/01, jälj. erosopimus) 15 artiklassa määrätyillä edellytyksillä oikeus pysyvään oleskeluun Suomessa.

Ehdotuksen mukaan ulkomaalaiselle Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaiselle tai hänen perheenjäsenelleen, joka asuu Suomessa vakinaisesti ja jonka maassa oleskelun peruste on muu kuin opiskelu, voidaan myöntää opintotukea, jos hänen oleskeluoikeutensa perustuu erosopimukseen ja hänellä on erosopimuksen 18 artiklan 1 kohdan mukaisen hakumenettelyn perusteella annettu oleskeluoikeuden osoitukseksi ulkomaalaislain 33 a §:ssä tarkoitettu oleskelulupakortti.

Hallituksen esityksen mukaisella säännöksellä turvataan se, että em. henkilöille voidaan myöntää opintotukea samoin edellytyksin kuin nykyisinkin. Valiokunta pitää säännösehdotusta perusteltuna.

Opintolainahyvitys ja opintolainavähennys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavan opintotukilain opintolainaa koskevia säännöksiä siten, että koronaepidemian ajan poikkeusolojen rajoituksista johtuvat opintosuoritusten viivästymiset otetaan huomioon korkeakouluopiskelijoiden opintolainahyvityksen ja opintolainavähennyksen ehdoissa.

Opintolainahyvityksen voi saada henkilö, joka on nostonut opintolainaa korkeakouluopintojen aikana ja suorittanut korkeakoulututkinnon määräajassa. Opintolainahyvityksenä Kela maksaa osan nostetusta opintolainasta. Opintolainahyvitys koskee vain korkeakouluopiskelijoita, jotka ovat aloittaneet ensimmäiset korkeakoulututkintoon johtavat opintonsa 1.8.2014 tai sen jälkeen. Opintolainavähennys on verovähennys, jonka saamisen edellytyksenä on opintolainan nostamisen lisäksi korkeakoulututkinnon suorittaminen määräajassa. Opintolainavähennys koskee korkeakouluopiskelijoita, jotka ovat aloittaneet ensimmäiset korkeakoulututkintoon johtavat opintonsa ennen 1.8.2014.

Valiokunnan mietintö SiVM 14/2020 vp

Keväällä 2020 valmiuslain (1552/2011) mukaisia poikkeusoloja varten annettujen määräaikaisten (voimassa 18.3—13.5.2020) soveltamisasetusten (126/2020 ja 191/2020) nojalla korkeakouluilla ei asetusten voimassa ollessa ollut lakisääteistä velvollisuutta järjestää tutkintoon johtavia opintoja ja niiden ohjausta opintojen suorittamiseksi säädetyssä tavoiteajassa. Lisäksi aluehallintovirastojen 17.3.2020 ja 8.4.2020 tartuntatautilain (1227/2016) nojalla antamalla päätöksillä oppilaitosten, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tilat ovat olleet suljettuina 18.3.-13.5.2020. Etäopetus korkeakouluissa jatkuu hallituksen suosituksen mukaisesti pääsääntöisesti lukuvuoden 2020-2021 loppuun saakka.

Valiokunta toteaa, että koronaepidemian ajan sinänsä välttämättömien rajoitusten vuoksi opiskelijoiden opinnot ovat voineet viivästyä syistä, joihin opiskelija ei ole voinut omilla toimillaan vaikuttaa. Esimerkiksi opetusjärjestelyiden muutokset, harjoitteluaikataulun muuttuminen tai peruuntuminen, vaikeudet saada aineistoa opinnäytetyöhön tai riittävän ohjauksen puute ovat voineet viivästyttää opintojen etenemistä. Suorittamatta jääneet opintokokonaisuudet kasaantuvat seuraaville lukukausille ja mahdollisuudet valmistua opiskelijan itse määrittämässään aikataulusa vaikeutuvat.

Valiokunta pitää tarpeellisina hallituksen esityksen säännösehdoituksia, joilla varmistetaan se, että opintolainaa nostaneiden oikeusturva ei heikkene koronavirusepidemiasta johtuvista opintojen viivästymisestä. Ehdotetuilla säännösmuutoksilla opintojen suoritusaikavaatimusta pidennetään yhdellä lukukaudella niin opintolainahyvityksen kuin opintolainavähennyksen piiriin kuuluvien kohdalla.

Opintolainahyvitystä koskevien säännösmuutosehdotusten perusteella hyvitykseen liittyvän tukiajan laskennassa ei huomioitaisi hyvitykseen oikeutetun korkeakouluopiskelijan poissaololukukautta kotimaassa taikka lukukautta, jona opiskelija on ollut estynyt aloittamasta opinnot ulkomailla nimenomaan koronaepidemiasta johtuvasta syystä. Alustavan arvion mukaan näitä opiskelijoita on 200—400. Opintolainavähennystä koskevalla säännöksen muutosehdotuksella turvataan se, että sen piiriin kuuluvan korkeakoulututkinnon syyslukukautena 2020 suorittanut opintolainan saaja ei menetä opintolainavähennystä sen vuoksi, että hän ei ole pystynyt suorittamaan kaikkia tutkintoon vaadittavia opintoja määräajassa koronaepidemiaan liittyvistä syistä. Opintolainavähennyksen piiriin kuuluvia korkeakoulututkinnon suorittaneita opintolainansaajia, joiden tutkinnon suorittaminen on viivästynyt koronaepidemian vuoksi, arvioidaan olevan hyvin vähän.

Valiokunta toteaa, että on tärkeä huolehtia opiskelijoiden toimeentuloturvan riittävydestä ja pitää hyvänä, että koronaepidemian ajan vaikeudet opintojen suorittamisessa otetaan huomioon opiskelijan oikeusturvasta huolehtien. Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että koronaepidemian aika on ollut useille korkeakouluopiskelijoille monin tavoin haasteellista mm. jaksamisen ja motivoitumisen kannalta ja painottaa opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtimisen tärkeää merkitystä.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä toteuttaa hallituksen esityksessä (s. 4) todettu arviointi ehdotettujen opintolainan joustojen toimivuudesta, riittävydestä ja mahdollisesta laajentamistarpeesta. Koronaepidemia jatkuu yhä, ja on vaikea arvioida epidemian vaikutuksia opintojen suorittamisen mahdollisuuksiin syyslukukaudella 2020 tai sen jälkeen.

Valiokunnan mietintö SiVM 14/2020 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 208/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 2.12.2020

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Sari Multala kok
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Sofia Vikman kok
varajäsen Eveliina Heinäluoma sd
varajäsen Jouni Ovaska kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen